

125 ГОДИНИ ОТ РОЖДЕНИЕТО НА

НИКОЛА ПЕТРОВ

НЕСРЕТНОТО УТРО НА
БЪЛГАРСКИЯ
ИМПРЕСИОНИЗЪМ

ТЕКСТ: ЛОРА ВЛАДИМИРОВА
СНИМКИ: АРХИВ

Никола Петров е един от най-ярките таланти в историята на българското изкуство. Със своята изключителна дарба и майсторство, с краткия си живот и пословична бедност, той се превръща в легенда – една от онези тъжни истории на страдалци, които характеризират ранната история на модерното изкуство. Неговите неповторими розовеещи охри, деликатни тонални преходи и пленителни мотиви са възпети от съвременниците, пейзажите му – късноесенни, зимни или интензивно летни, интерпретирани като малки драми – са художествено и житейски сходни с поезията на първите български символисти като Димчо Дебелянов, например.

За Никола Петров се разказва как като студент живеел с колеги в комуна и, освен наема и храната, делели и единствения чифт обувки, как рисувал портрети за препитание, как молел родителите си да му изпратят 10 лева, че като се прибере от Рим да има с какво да живее, как продавал на безценица и как колекционерите грабели от ателието му още неизсъхналите работи... И накрая как умира беден и изоставен в един от крайните софийски квартали и на погребението му присъстват само неколцина приятели...

Дали обаче формулата “беден, непризнат и изоставен” отговаря напълно на историческата истина? Във всеки случай бедността на Никола Петров е и личен избор. Неговият приятел Атанас Михов разказва: “Еднъж, помня, бях задал въпрос на Никола Петров: “Желаеш ли, Кольо, да станеш учител?” А той отговори: “За нищо не бих желал да се лиша от свободата си.” И той наистина устоя на решението си, но рано умре. Мизерията го покоси, работи при изключителна бедност.”

Историята на българското изкуство от началото на 20 век няма толкова еднолинеен характер по отношение на противопоставянето: модерно – академично – шаблонно. Няколко години след като в България се открива художествена академия (1896), академизмът вече среща съпротива и в началото на века е създадено опозиционното дружество “Съвременно изкуство”. То обаче се оглавява от един от най-влиятелните професори в Държавното рисувално училище – натурализиращия чех Ярослав Вешин. Той има огромна роля за обучението, формирането и израстването на редица млади художници и особено на Никола Петров. На Вешин той дължи не само занаята, онова умение да се работи

с четката и шпаклата в широки, плътни и категорично положени мазки, но и възгледа за пейзажа като велик природен феномен, одухотворен от неизменното присъствие на човешката или друга жива твар фигура. Вешин рано оценява този мощен талант, за което свидетелстват както оставените в Музея на академията студентски етюди, така и обстоятелството, че още незавършил, Никола Петров става член-основател и излага в първите изложби на дружеството “Съвременно изкуство” (от 1903) и на южнославянските художници “Лада” (от 1904). Още първите му участия са приветствани от критиката и поощрени от държавата, която му отпуска стипендия за Италия. Оттук насетне Никола Петров излага във всички изложби на двете дружества, както и при международните участия на български художници. Преди да се дипломира е удостоен с държавна откупка на международна изложба в Рим, а след това и от Народния музей в София. Поканен е да работи в храм-паметника “Александър Невски” наред с именити български художници. И нещо друго – независимо от оскъдицата, Никола Петров не е пестил от материалите – сега ние виждаме добре високото качество на използваните бои, платна, хартии...

Освен на учител, Никола Петров попада и на критик, на човек, който го подкрепя, разбира, който му влияе с компетентност, ерудираност и изключителна деликатност – на проф. Андрей Протич, един от основателите на “Съвременно изкуство”. Найценният от многото портрети на Протич е именно акварелният от Никола Петров. Осезателното присъствие на Протич забелязваме и в приобщаването на младия художник към кръга “Мисъл”. А оценката на критика и днес остава най-точният и проникновен професионален анализ за художника. Ето как описва Протич човека и твореца Никола Петров: “Никола Петров се изживяваше не в материалната природа. Даже умиращ, отиващ си вече, той я долавяше само като видение на бои. Природата за него бе средството, боята – целта на неговия живот. Като човек той беше тих, добър и наивен и с дълбок мистицизъм за природата. В живота той стоеше здраво и непреклонно със своята веселост сред другари и със своята, може би предизвикана от предчувствието му за ранна смърт, голяма склонност към жените, които тайно, без да се хвърля това никому в очи, съпътстваха късия му живот и му го правеха поносим, въпреки невероятните материални несгоди.”

Никола Петров е първият ярък представител на българския модернизъм. Регионалните варианти на великия френски импресионизъм, предизвестил епохата на модерното изкуство, вече отдавна не се

разглеждат като остатъчни явления, напротив, търсят се онези локални обстоятелства, провокирали появата и разпространението на тази могъща последна фаза на класическото европейско изкуство, освободила индивидуализма на художника. Никола Петров не е обучаван в импресионизъм, нито е повлиян от продължителен контакт с импресионисти. Но неговият неоимпресионизъм и толкова силен и неподправен, че повлича след себе си дори представители на по-старото поколение и негови учители.

Между 1907 и 1909 година работите на Никола Петров категорично се развиват не само към изсветляване на палитрата и рисуване на открито (пленер), но и в използване на неклассическа перспектива, в търсене на ефектите на осветлението, на водните пространства и състоянието на небето в различни сезони и часове на деня, в характерните къси мазки, интензивни условни цветове, виолетови и чисти сини сенки. Връх в тази насока е “Банският площад”, където се опитва да работи като наивист, въпреки че, както може да се види сега, е разработвал внимателно мотива с подготвителни ескизи. И в тази фаза той запазва сигурната конструктивна рисунка, дори когато напълно изхвърля линията като изразно средство.

Писателят Стилиян Чилингиров е записал някои от изказванията на Никола Петров,

които ясно разкриват модерното мислене на художника: “Няма защо да копираме нещата и природата, а да предаваме преживяванията си от тях, като оставим и другите да ги преживяват по своему, взели повод от нашите картини... От нас, художниците, се иска да предаваме всичко не само както е поставено в пространството и времето, но и както го виждаме и преживяваме... Зрителят гледа не природата, а картината и когато се диви на нея, той се диви на нас, нейните художници.”

ЖИВОТ И ТВОРЧЕСТВО В ДАТИ

1881 – роден във Видин в семейството на Спаса и Петър Воднянски.

1898 – започва следването си в Държавното рисуващо училище при Ярослав Вешин, Иван Мърквичка, Иван Ангелов. След прекъсвания завършва през 1913 година.

1903 – член-основател на дружество “Съвременно изкуство”. Участва в първата изложба на дружеството с малки акварелни работи, между които “Стрелец” и “Видинското пристанище”. Получава държавна стипендия и посещава Рим.

1902-1904 – прочува се като един от най-добрите млади пейзажисти, все още в стила на ефектния академизъм на Вешин. Високо е оценен от критиката –

Андрей Протич, Симеон Радев, Васил Димов.

1904 – член и основател на дружеството на южнославянските художници “Лада”. Участва в първата му изложба в Белград с “Пейзаж”.

1905 – участва в международното изложение в Лиеж, Белгия. Работи по аранжирането на българската секция.

1906 – участва във втората южнославянска

изложба на дружество “Лада” в София с два маслени пейзажа и “Етюд”.

1907 – участва в Международното изложение в Лондон. Преодолява малките формати и прави опит с голяма композиция – широка панорама с много въздух и светлина – “Керван волски коли”. Автор е на няколко от илюстрациите за романа “Ева” на А. Протич.

1908 – участва в третата южнославянска

изложба на дружество “Лада” в Загреб с четири работи, включително пастелния автопортрет “Художник”. В Загреб е откупен “Пейзаж от София”.

1905-1912 – илюстрира Тодор Влайковите читанки.

1909 – създава първата си значителна голяма маслена картина “Църквата “Св. София”, която представя на изложбата на дружество “Съвременно изкуство” през 1910 година. Участва в Десетото международно художествено изложение в Мюнхен.

1910 – участва в шестата изложба на дружество “Съвременно изкуство” и в десетото биенале във Венеция.

Оженва се за Веска Драганова. Илюстрира “На острова на блажените” от Пенчо Славейков.

1911 – участва в международната изложба в Рим по случай 50-годишнината от освобождението на Италия. Картина му “Лъвовият мост в София” е откупена от Музея на модерното изкуство. Завършва проекта на мозайката “Апостол Павел” за западната фасада на храм-паметника “Александър Невски”. Първа държавна откупка - картината му “Църквата “Св. София”.

1912 – участва в стенописната украса в храм-паметника “Александър Невски” с композицията “Въведение в храма” в северния олтар. Тежките условия за работата подкопават крехкото му здраве. Участва в четвъртата изложба на дружество “Лада” в Белград с четири работи, между които “Софийски площад”, “Банският площад” и “На тревата”, първият портрет на жена му на открито, все още в по-тъмна гама.

1914 – участва във втората обща художествена изложба на дружествата “Съвременно изкуство” и “Художниците на България” с 12 работи, между които “Из пожънати ниви”, “Рекичка из камънаци”, “Пейка с изглед към Троянския балкан”, “Зима”.

Рисува първият напълно пленерен неоимпресионистичен портрет в българската живопис – “Портрет на жената на художника” или “Портрет под открито небе”.

1915-1916 – създава най-значителните си последни работи. Категорично се доближава до синтеза и масата – принципите на Сезан. Мазката става отново широка и свободна, мотивите с могъщи панорамни природни дадености – изяснени, жанровите фигури се появяват с ново значение. От това време датира вариантът на “Лъвовият мост”.

1916 – участва в международната изложба в Берлин с “Пещерски ливади” и “Чепеларе”. Работи върху последната си маслена картина, останала недовършена – “Стадо след дъжд”.

1917 – умира от туберкулоза на 10 декември в София. ■